

„POSTERITATEA TE DĂ REPEDE UITĂRII“

Nu cred că există cineva căruia să-i placă literatura și să nu fi citit cel puțin o traducere semnată de Antoaneta Ralian (24 mai 1924 - 26 noiembrie 2015).

A fost de departe cea mai productivă și mai apreciată traducătoare de limbă engleză de la noi, dar oricât de mult a tradus în cei peste șaiszeci de ani de carieră – mai exact: 125 de cărți (dintre care ultima neterminată), preponderent romane, dar și piese de teatru –, Antoaneta Ralian a lăsat impresia unei scriitoare care n-a mai avut timp și de propriile cărți. În ultima parte a vieții a scris constant proză confesivă, impecabilă stilistic, cu mare vervă de povestitoare și, mai ales, cu foarte mult umor. Jurnalul Antoanetei Ralian, dacă l-ar fi ținut, ar fi fost o mare carte a literaturii române.

Prima secțiune a acestui volum de publicistică adună aproape toate textele ocazionale scrise de Antoaneta Ralian în ultimul deceniu de viață: articole publicate în special în *Dilema veche*, răspunsurile la anchetele *Dilematecii*, un portret, o prefață și, mai ales, toate textele memorialistice scrise special pentru volumele tematice colective apărute la Editurile Humanitas și ART. Aceste articole, împreună cu cele adunate în volumul *Amintirile unei nonagenare* (Humanitas, 2014) alcătuiesc ceea ce

s-ar putea numi corpusul publicistic al operei Antoanetei Ralian.

În cea de-a doua secțiune, am pus laolaltă, în ordine cronologică, șapte interviuri pe care traducătoarea le-a acordat, în perioada anilor 2002-2015, diverselor ziare, reviste și bloguri. Din motive care țin de redundanța confesiunilor, aceste interviuri reprezintă o selecție dintr-un număr aproape dublu de dialoguri cu traducătoarea apărute în presă mai ales în ultimii ani.¹ Această secțiune de dialoguri, împreună cu volumul realizat de Radu Paraschivescu *Toamna decanei. convorbiri cu Antoaneta Ralian*

¹ În ordine cronologică, celelalte interviuri sunt: „Toată literatura lumii este una pregnant erotică“, interviu realizat de Ovidiu Șimonca, *Observator cultural*, aprilie 2005, reluat în volumul *Pot să vă mai enervez cu ceva?*, Editura Cartier, 2009; „Dacă ar fi să mă mai nasc o dată, m-aș face tot traducătoare“, apărut în volumul Dorei Pavel *Armele seducției. Dialoguri*, Editura Casa Cărții de Știință, 2007; „Confesiuni“, colaj realizat de Marcela Gheorghiu, *Ziarul Financiar*, aprilie 2007; „Elena Ceaușescu a fișa puritanismul unei femei urâte“, interviu realizat de Ana Maria Lișman și Răzvan Chiruță, *România liberă*, august 2007; „Rafturile cu cărțile mele – conserve de timp, de tinerețe, de emoții“, interviu realizat de Dora Pavel, *România literară*, nr. 20, mai 2009; „Prin cărți, trăiești o mie de vieți și o mie de lumi“, interviu realizat de Constantin Piștea, *Observatorul militar*, mai-iunie 2011; „Dragostea și-a pierdut misterul“, interviu realizat de Dia Radu, *Formula As*, nr. 1007, februarie 2012; „Toți gândesc azi cu capul internetului“, interviu realizat de Vlad Stoicescu și Iulian Andrei, www.dela0.ro, mai 2013; „Marele meu regret este că nu am copii, deși puteam să fac“, interviu realizat de Andreea Ofițeru, *Gândul*, martie 2014; „Visez foarte mult și foarte frumos“, interviu realizat de Ovidiu Șimonca, *Observator cultural*, mai 2014; „Limba unor traduceri îmbătrânește, iar receptivitatea cititorilor întinereste“, interviu realizat de Dora Pavel, *România literară*, nr. 22, mai 2014.

(Humanitas, 2013), alcătuiește partea memorialistică a operei sale.

Îmi exprim speranța ca acest volum compozit, alături de numărul impresionat de traduceri, să infirme temerea Antoanetei Ralian cum că posteritatea ar avea o memorie scurtă.

Le mulțumesc Editurii Humanitas și autorilor interviurilor pentru bunăvoința cu care mi-au acordat tot sprijinul în realizarea acestui volum; îi mulțumesc Laurei Albulescu, cea care a crezut într-o astfel de alegere, și, nu în ultimul rând, îi mulțumesc lui Dragoș Dodu, împreună cu care am gândit structura cărții și am făcut selecția textelor.

Sunt convins că Antoaneta Ralian ar fi fost copleșită de emoție văzând bucuria cu care am conspirat cu toții pentru a-i alcătui această a treia, ultimă carte.

MARIUS CHIVU

ARTICOLE, AMINTIRI

AȘ VREA SĂ MĂ TRANSFORM DOAR ÎNTR-O FEMEIE TÂNĂRĂ

În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?

Incitantă întrebare. Adeseori m-am întrebat și eu ce mi-ar fi plăcut să fiu și tot ce știu e că, în mod cert, nu mi-ar fi plăcut să fiu eu. Iubesc toate vietățile, dar nu mi-ar plăcea să mă metamorfozez nici într-o grațioasă libelulă, nici într-un elefant cu memorie lungă (cu toate că mi-ar prinde bine la frecvențele mele lapsusuri). N-aș vrea să mă transform în nimic din ce nu conștientizează, nu raționează, nu comunică și nu receptează. Deși, uneori, aș vrea să fiu o viespe și să-i înțep pe cei pe care îi detest. Cu oarecare timp în urmă, aș fi răspuns că mi-ar plăcea să mă transform peste noapte într-o femeie de mare succes: frumoasă, talentată și iubită, mai ales iubită. O femeie care știe ce gust are fericirea, această noțiune atât de evanescentă și de labilă. Acum însă aș vrea să mă transform doar într-o femeie tânără – oricât de banală –, dar o femeie care are timpul în față. Timpul a devenit pentru mine factorul cel mai prețios și mai inaccesibil. Aș vrea să fiu o femeie cu timpul înaintea ei, dar care știe să valorifice acest timp, nu să-l conserve în peste o sută de traduceri din experiențele altora, ci să-l consume în trăiri personale directe.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 13, iunie 2007

CEL MAI ACASĂ M-AM SIMȚIT TRADUCÂND VIRGINA WOOLF

Care este cea mai dragă / grea carte pe care ați tradus-o?

În copilărie mi se punea frecvent întrebarea stupidă: pe cine iubești mai mult, pe mama sau pe tata? Răspunsul era invariabil: pe amândoi, la fel. Nu poți face ierarhii sentimentale când e vorba de carne din carnea ta, dar traducerea mea, deși dețin asupra lor drepturi de... maternitate, sunt doar spirit din spiritul meu. Și, ca să fiu sinceră, nici nu le iubesc. De îndată ce îmi apare o carte nouă, după ce inspectez aprobator sau nu coperta și după ce verific dacă numele traducătorului este tipărit cu literă potrivită, o introduc în raft și mă detașez total de ea. Ba chiar o înșel cu una mai tânără, cu cartea nouă pe care o traduc în acel moment. Raporturile mele afective cu o carte funcționează numai pe parcursul procesului de traducere. Totuși, cel mai acasă m-am simțit traducând Virginia Woolf. Nu de traducere sunt legată, ci de autoare. Pentru mine, Virginia Woolf este transplantarea adoratului meu Proust în engleză. Pe la începutul carierei mele, ce-ream editurilor, din teribilism, cărți cât mai dificile. Am o satisfacție de rebusist să dezleg stiluri cât mai criptice, mai eliptice, mai alambicate. Greu mi-a

ANTOANETA RALIAN

fost să-l traduc pe Henry Miller, dar nu din pricina dificultății stilistice, ci a tabuurilor și a reticențelor personale. Dificil a fost și Salman Rushdie care m-a proiectat într-un slalom perfect cu înflorituri orientale, de la nirvana și hinduism până la rockerii englezi. Recent am terminat *Ragtime* de Doctorow, o narațiune mozaicală sincopată a încheșării Statelor Unite la începutul secolului XX, care m-a purtat printre cele mai variate domenii și m-a supus unei zdravene lărgiri a bagajului meu de informații.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 16, septembrie 2007

BUNICI DE TURTĂ DULCE

Sunt nepoata bunicilor despre care am scris mai jos cu strângere de inimă. Mă doare că în scurtul timp cât am fost alături de ei nu am avut nici măcar o fărâmă din mintea de acum ca să-i fi iubit. Cum nu mi-a fost dat să fiu și eu bunică, bunicismul este unul dintre numeroasele capitole definitiv încheiate pentru mine. Aș putea fi bunică tinerilor traducători talentați de azi, dar nu-mi place deloc formula. Prefer să le fiu colegă de breaslă și le doresc să mă ega-zeze, chiar să mă întrecă în numărul traducerilor (110 cărți) și să se bucure de succesele de care m-am bucurat și eu.

Cuvântul „bunici“ a avut întotdeauna o aură magică pentru mine; era asociat cu o imagine idilic patriarhală, o pereche de bătrânei blajini, senini, pufoși ca pâinea caldă, într-o casă bătrânească de la țară – neapărat de la țară – unde îți petreci vacanțele. Din recuzita imaginii făcea parte, în mod obligatoriu, o livadă mare, cu meri și cireși ninși de flori primăvara, cu nuci stufoși și umbroși vara, și tufișuri tainice, cu ascunzișuri misterioase. În casă, arome ionelteodoreaniene de cozonaci, gutui și mere coapte. Toate astea pentru că neam de neamul meu au fost orășeni, pentru că n-am petrecut

niciodată o vacanță la țară și pentru că, practic, n-am avut parte de bunici decât în mică măsură.

Părinții m-au conceput la bătrânețe ca substitut al unui fiu decedat la 16 ani. Între mine și celălalt fiu al lor rămas în viață era o diferență de vârstă de aproape 14 ani. Așadar, când m-am născut eu, n-am mai găsit decât câte o jumătate din fiecare pereche de bunici: tatăl tatei și mama mamei. Cu cel dintâi aveam să locuiesc la Roman, doar câțiva ani. Din câte am aflat postum, de la părinții mei, era un om de vază în orășel și îi plăceau cucoanele. Purta barbison și mustați *à la* Alexandru Ioan Cuza (îi știu figura mai mult din fotografii decât din memorie), participase la războiul din '77 și era mare patriot. Casa noastră de la Roman, construită de el în 1988, avea un fronton lat din geamuri colorate, roșu-galben și albastru, care se repetau de două ori. Funarism *avant la lettre* – dar în zilele însorite ce superb caleidoscop de lumini irizate juca pe mozaicul vestibulului! Păstrez o singură amintire cu el, dar care mi s-a întipărit indelebil în memorie. Mama mea era o doamnă cu mari veleități culturale și secretara și casiera unei asociații culturale a femeilor din Roman. Într-o seară, în timp ce stăteam lângă ea, a aruncat în focul din sobă o serie de hârtii, probabil inutile. Întotdeauna, până azi, am fost vrăjită de focul de lemne, de căldura catifelată a sobelor de teracotă, de micile cascade de rubine care se prăvălesc din butucii incandescenți. Aveam cinci ani și am urmărit încântată micul autodafe. A doua zi dimineața, în timp ce mama dormea, am râvnit să repet performanța pe cont propriu. Am luat poșeta mamei – țin minte, o poșetă mare, din piele de șarpe – și am aruncat în foc toate hârtiile

din ea. Și hârtiile au fost banii asociației, cotizațiile pe care mama urma să le depună în bancă. Uriașa sumă de bani de cinci mii de lei. Păstrez senzația în memorie – nu în imaginație: frumusețea bancnotelor albastre care se încârlionțau pe margini și se înnegreau în flăcările roșii. După care, plesnind de mândrie, m-am dus la patul mamei și i-am declarat (cuvinte care au rămas în istorie):

— Mămico, tot ce-ai avut în poșetă am aruncat în foc!

Mama a făcut o criză de isterie, iar eu mă așteptam să fiu aruncată în cușca leilor. Și atunci a venit bunicul meu cel țănoș, cu țacălie și mustăți ascuțite, și a grăit:

— Nu cumva să atingi copilul! O să-ți acopăr eu toată suma, dar să nu te atingi de copil!

Și copilul nu a fost atins. Niciodată, în toată copilăria.

Cu bunicii materni lucrurile stau diferit. Bunicul, pe care nu l-am apucat, avea un magazin de pian și de instrumente muzicale la Galați. Presupun, mai bine zis vreau să cred, că avea și unele cunoștințe muzicale. Dar singurul lucru cu care mi-a influențat, mi-a tiranizat viața a fost un impozant pian Steinway, care trona în salon, cu coada lui de dragon negru și care îmi rânjea sarcastic cu clapele lui albe. Eram obligată să cânt la pian și să fac zilnic cele mai exasperante exerciții, deși nu aveam nici un dram de talent.

Mama mamei a venit, la un moment dat, să locuiască la noi. Era capelmaistru peste treburile bucătăriei. Avusese nouă copii, era foarte grasă, complet surdă, purta dopuri de vată în urechi și avea un neg dizgrațios pe obrazul stâng. Îmi jignea

simțul estetic. Nu puteam concepe că e mama mamei, care era o femeie frumoasă. Dat fiind că era surdă, tăcea tot timpul, nici nu-mi aduc aminte să o fi auzit vreodată vorbind. Se știe că există un sadism specific copiilor. O detestam. Nu mă așezam pe scaunul pe care șezuse ea, convinsă că e plin de căldura ei grasă. Nu atingeam pâinea sau alimentele pe care pusese ea mâna. Nu-i adresam nici un cuvânt, știind că tot nu mă aude. O budam, și ea, sărmana, mă ignora. Acum, când sunt mai în vârstă decât era bunica pe atunci, îmi dau seama că o făceam să sufere, că poate ar fi fost fericită să aibă o nepoțică tandră, afectuoasă. Cred că era o femeie cumsecade, în orice caz, niciodată nu i s-a plâns mamei de purtarea mea. Astăzi îmi pare rău, îmi regret obtuzitatea și malițiozitatea puerilă. Oricum, și-a luat revanșa, s-a răzbunat: mi-a transmis gena supraponderalității, ce detestam cel mai mult la ea.

Da, cuvântul „bunici“ are și azi o aură magică pentru mine. Aș vrea să fi avut bunici de turtă dulce. Aș vrea să fi fost și eu bunică. Mă întreb dacă aș fi fost o bunică mai mult sau mai puțin conformă cu imaginea livresc idilică țesută de mine. Sau, poate, o bunică stresată, obosită, irascibilă, sâcâitoare?

Text din volumul *Cartea cu bunici*, coord. Marius Chivu,
Editura Humanitas, 2007

AM LEGAT TREI MARI PRIETENII CU SCRITORII TRADUȘI

Ați legat prietenii cu autorii traduși?

Am legat trei mari prietenii cu scriitorii traduși. Iris Murdock, pe care am cunoscut-o la Londra, prin British Council, după ce i-am tradus *Vlăstarul cuvintelor*, prima dintre cele cinci cărți ale ei traduse de mine. A urmat o prietenie prin corespondență pe un răstimp de 25 de ani, punctată de vizitele mele în Anglia și o vizită a ei aici. Pe Saul Bellow l-am cunoscut în 1977, când a venit la București însoțindu-și fosta soție, Alexandra Baltasar. Tocmai traduceam *Darul lui Humboldt*. A urmat o amicitie prin corespondență forțat stopată când a apărut *Dean's Winter* în America și Bellow a fost interzis în România. Corespondența a fost reluată sporadic după '89 când am tradus *Iarna decanului* și, ulterior, *Ravelstein*. Postmodernului Raymond Federman pe care l-am cunoscut în SUA i-am tradus trei cărți, a fost invitat la lansarea uneia dintre ele și ulterior a participat și la Festivalul de la Neptun. Suntem amici în curs.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 21, februarie 2008

FETELE FERICIRII

Cum se poate defini fericirea, noțiunea cea mai indefinibilă, cea mai abstractă, labilă, retractilă, evanescentă – uite-o, nu e!? Cea cu milioane de fațete – câte capete, atâtea fericiri... În Biblie se spune că sunt fericiți cei săraci cu duhul. Mărturisesc că am cunoscut o sumedenie de oameni săraci cu duhul și nu mi s-a părut că înoată în fericirea de a fi moștenitori ai împărăției cerurilor. Pentru coafeza mea, întruchiparea fericirii este cacofonica Monica Columbeanu. A te culca cu miliardele pigmeului Iri te transportă, probabil, în orgasme apoteotice.

Când eram elevă obișnuiam să copiez într-un caiet (un album cu scoarțe de catifea albastră) citate și fraze din cărțile pe care le citeam și care mă impresionau. Una dintre fraze mi-a rămas gravată în memorie și m-a urmărit pe toată traiectoria devenirii mele: „Singura fericire constă în așteptarea fericirii.“ Nu mai știu cine a spus-o, iar caietul nu mai există. Iată deci fericirea pe post de Godot. Și toată viața, adolescența, maturitatea, bătrânețea am așteptat-o, deci s-ar presupune că am fost fericită. Toată viața am așteptat ceva, ceva la fel de indefinibil ca fericirea. Urma să mi se întâmple, nu cu caracter de revelație – n-am crezut niciodată în revelații –, urma să-mi deschidă orizonturi nebănuite,

să-mi schimbe calea și calitatea vieții. Și n-a venit, sau poate că a venit și nu m-a găsit acasă, sau poate că am trecut pe lângă acel ceva fără să-l observ. Am avut parte de un itinerar existențial banal și rectiliniu, fără cotituri spectaculoase, fără schimbări de direcție. Punctat de clipe răzlețe de fericire sau mai curând de satisfacții, de orgolii gâdilite, de bucuria împlinirilor profesionale. Oare suma acestora să fie fericirea? Un conglomerat de mici satisfacții, de mici bucurii? Trecătoare, perisabile, repetabile, reversibile și iar perisabile? Unele idolizate, idealizate azi, în amintire. Ce cosmetician iscusit e memoria! Cum se pricepe să aureoleze banalul! Da, am trăit frânturi de fericire, o ardentă primă dragoste adolescentină, cursurile olimpiene ale lui Tudor Vianu, o căsătorie armonioasă care a rezistat cu brio 60 de ani, călătorii – prima vizită la Londra, Parisul, Veneția, Coasta de Azur, clipe de catharsis la Vatican, în mari muzee și catedrale ale lumii, multă muzică, mândria cronicilor elogioase la traducerile mele, satisfacția unei munci pasionante, apreciate. Toate însă contracarate, neutralizate, uneori aproape anihilate de antiteze ale fericirii: boli, operații, război, morți tragice ale celor dragi, eșecuri, dezamăgiri, traume și spaime, însingurări. Care pe care? Cele bune să se-adune, cele rele să se spele. Numai că cele rele nu prea sunt lavabile, iar cele bune nu sunt adunabile.

Și mai cred că există o vocație a fericirii, vocație de care eu sunt lipsită. Ca să poți cunoaște fericirea, trebuie, în primul rând, să te simți bine în pielea ta, să te ai bine cu tine însăși, să te placi. Or, eu nu m-am plăcut niciodată, nu sunt genul meu. În tinerețe eram frământată de felurite complexe, care

Articole, amintiri

s-au atenuat, dar n-au pierit total. Complexele (a nu se citi complexitatea) constituie una dintre rațiunile pentru care nu mă plac. Nu mă iubesc. De când mă știu, mi-am iubit foarte-aproapele mult mai mult decât pe mine însămi. Așa încât n-am putut oferi fericirii un sediu prea ospitalier.

Text apărut în *Dilema veche*, nr. 232, iulie 2008

PERSONAJELE AȘA-ZIS NEGATIVE SUNT MULT MAI PREGNANT CONTURATE

V-ați îndrăgostit vreodată de personajul cărții traduse?

Mărturisesc, fără pudoare, că întrețin relații emoționale, afective, cu personajele din cărțile pe care le traduc. De fapt, sentimentele mele se îndreaptă mai curând spre autori, care, chiar dacă se proiectează în personaje, sunt mai materiali, mai palpabili, mai în „carne și oase“ decât ectoplasmicii lor eroi. Cu autorii port și dialoguri mute. Când îi surprind – frecvent – că se contrazic de la o pagină la alta, sau se repetă fastidios, le reproșez: *How can you be so stupid?* (Cum puteți fi așa proști?) Iar când îmi pun la încercare capacitatea de traducător, le declar extatic: *How clever you are!* (Cât de deștepți sunteți!) În adolescență am avut un lung episod amoros cu Proust (pe care nu l-am tradus decât în sufletul meu); după aceea m-am îndrăgostit de femei – *honi soit qui mal y pense* (rușine să-i fie cui se gândește la prostii) – pe care le traduceam. M-am îndrăgostit de minuția, de orfevrăria psihologică a Virginiei Woolf, care citea atât de adânc în mine, încât o iubeam, dar mi-era și puțin frică de ea. În orice caz, de doamna Dalloway am fost narcisist îndrăgostită. M-am îndrăgostit de dantelele delicate cu parfum

de levănțiță ale eroinelor lui Katherine Mansfield, de cerebralitatea senzuală sau de senzualitatea cerebrală a lui Iris Murdoch: l-am iubit pe ezotericul Charles Arrowby din *Marea, marea* – pus să aleagă între refugii nirvanatice și cântecul de sirenă al vieții de teatru el optează (cu deplinul meu acord) pentru chemarea vieții. Am simpatizat cu candoarea, sau mai bine zis cu fraiereala de intelectual eteric a lui Citrine din *Darul lui Humboldt*. Dar m-a dezamăgit metamorfozarea lui („după douăzeci de ani“) în cârcotașul și malițiosul Chick din *Ravelstein*. Da, bărbații e dezamăgitori! Cum m-a dezamăgit și finalul fals dostoevskian la care ajunge enigmaticul Yoel din *Să cunoști o femeie* de Amos Oz, de care am fost îndrăgostită (de sofisticatul Yoel, nu de Oz), până a capotat în autoflagelare. Adevărul este că, în general, și în literaturile anglo-saxone în special, personajele așa-zis negative sunt mult mai pregnant conturate, mult mai vitale și mai plauzibile decât „cei buni, respectabili și onești“ (uneori anoști). Or, a te îndrăgosti de „băieții răi“ ar fi incorect politic.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 35, aprilie 2009

BĂTRÂNEȚE FĂRĂ TINEREȚE

Tinerete fără bătrânețe – titlu de basm de adormit copiii sau, mai curând, de adormit bătrânii insomniaci. Oare cum ar arăta o tinerete eternă, fără bătrânețe? Cred că searbădă, monotonă, stereotipă, asemenea raiului promis bătrânilor care au fost cumiți. Într-o tinerete eternă, cred că ne-am plictisi de noi înșine, de imobilitatea propriei mutre – am dori o schimbare de look, de mentalitate, de preferințe, cu alte cuvinte, un soi de îmbătrânire mai blândă, mai tolerantă, „cu față umană“. *Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait* (Dacă tinerii ar ști, dacă bătrânii ar putea) – dezirabilă interșanjabilitate!

Da, bătrânețea „știe“, a dobândit cunoaștere, dar la ce-i mai folosește? Doar la acele lamentabile, siropos nostalgice „ehei, pe vremea mea!“ . În ce mă privește, nu mă pot refugia nici măcar în idilicele „pe vremea mea“. La mine e vorba de bătrânețe fără tinerete. Bătrânețe am din abundență, har Domnului, dar tineretea mea a coincis cu cele mai odioase tribulații ale secolului XX. Rebeliunea legionară, pogromuri, spaime; excluderea rasială din liceu (eu, premianta clasei, tocilară, da, dar orgolioasă premiantă), spaime; războiul antonescian, dați afară din casa noastră, marginalizarea la periferia orașului, stigmatizarea cu steaua galbenă în piept,

umbra neagră a trimiterii în lagărele de exterminare, spaime; intrarea rușilor în orașelul ex-patriarhal unde locuiam, comunismul, spaime; tatei i se ia a doua oară tot ce avea, stabilizarea, mama moare de inimă rea, spaime; plecarea la București la studii în sărăcie lucie, cantinele studențești cu fasole și cuburi de mămăligă rece, zilnic; primii ani de căsnicie (care ar fi trebuit să fie dacă nu de miere, măcar de marmeladă), într-un apartament la comun, cu încă două familii străine (o singură baie, o singură bucatărioară); soț mereu dat afară din presă, pentru că în timpul studenției, la Cluj, fusese secretar de redacție la o gazetă a lui Iuliu Maniu, spaime; eu, slujbă respingătoare la Ministerul Culturii, mereu prezentă pe toate listele de restructurări, epurări, disponibilizări pentru că nu eram membră de partid și aveam origine proastă, spaime; schizofrenie, dedublare forțată între munca depusă în „câmp ideologic“ și educația și mentalitatea mea mic-burgheză, spaime; trimisă cu mare tam-tam critic la „munca de jos“, într-o editură, spaime, spaime. Și uite așa, trecea tinerețea. Dar bătrânețea era încă ceva care li se întâmpla altora. Și uite că mi s-a întâmplat și mie.

Primele semne: ostilitatea oglinzii. Un rid care sparge transparența tenului, fire albe care maculează coloritul părului, o cută care pliază netezimea gâtului, kilograme îndărătnice – bată-le vina! – care se depun unde nu trebuie. Și oglinda e din ce în ce mai răutăcioasă. Dați afară oglinda din casă, cum procedează adulterinii cu canapeaua! Renunțările (teritorii pierdute, cum le numește domnul Andrei Pleșu): nu mai fuma! (când aveam și eu posibilitatea să schimb țigările Cișmigiu pe Kent); nu mai sta în

soare la plajă (și ce bine îmi stătea bronzată); nu mai mânca sărat (ah, fileurile de anșoa!); nu mai mânca dulce (ah, jofrele!); cafea fără cofeină; nu mai urca pe munte că nu te mai ține suflul; nu mai face plimbări lungi că nu te mai țin picioarele; amorul, o amintire... de retrăit, livresc, în Henry Miller. Spaime. Și bătrânețea nu vine niciodată singură, nu e o prezență solitară, ci înconjurată de o camarilă: artrite, artroze, hipertensiuni, cataracte (nu Niagara), mă doare în dreapta – ficatul; mă doare în stânga – inima, nu, inima nu doare – ischemie; mă doare ceafa – spondiloză cervicală, boală profesională; uite un nodul – cancer? Spaime. Dar atâta timp cât te doare ceva înseamnă că ești viu – zi mersi. Mă părăsește memoria – numește-le lapsusuri de moment, trăiască eufemismele! Mă anchilozez în scaun – bine că încă nu ți s-a anchilozat creierul, zi mersi. Reacția celorlalți: ori reverență exagerată, aproape jignitoare (te ajută să traversezi strada, chiar dacă tu nu vrei să traversezi); interviuri și aprecieri elogioase (panegirice anticipate, exerciții de discursuri funerare *avant la lettre*); premiu pentru întreaga activitate (îl schimb urgent pe premiu de debut, dau și filodormă); *Dilema veche* (n-o vreau „veche“, dilemele nu îmbătrânesc) îmi comandă un articol în calitatea mea de „expert în senectute“. Sunt frecvent întrebată: „Ce vârstă aveți?“ „85“, răspund cu cochetărie.

Text apărut în *Dilema veche*, nr. 262, februarie, 2009